

การวิจัยเชิงนโยบาย

Policy research

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระยุทธ ชตะกาญจน์*

Assist. Prof. Dr. Werayut Chatakan

วิธีการศึกษานโยบายทางการศึกษาของสถานศึกษาหรือองค์กรทางการศึกษาตามแนวทางการพัฒนานโยบาย การวิเคราะห์กระบวนการนโยบาย ตั้งแต่ขั้นตอนการก่อตัวของประเด็นปัญหา การกลั่นกรองประเด็นปัญหา การนิยามประเด็นปัญหา การพยากรณ์ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์ทางเลือก การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย จนถึงการสืบต่อและการยุตินโยบาย ซึ่งการวิจัยเชิงนโยบายจะมีส่วนช่วยให้นักบริหารการศึกษาได้เข้าใจว่าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการนโยบายในแต่ละระดับ มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย และปัจจัยใดที่มีความเกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการนโยบาย ดังนั้นในการกำหนดนโยบายผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้ข่าวสาร ข้อมูล สารสนเทศที่ทันเวลาและทันสมัย ทั้งนี้ต้องอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการเก็บรวบรวมความคิดเห็น ข้อเท็จจริง และข้อเสนอแนะสำหรับใช้ประกอบในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายขององค์กร ซึ่งหากนักบริหารการศึกษาได้เข้าใจและสามารถทำการวิจัยเชิงนโยบายหรือใช้ผลจากการวิจัยเชิงนโยบายเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบายได้

แล้ว ผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่จะเกิดขึ้นกับวงการศึกษาไทยอย่างแน่นอน

ความหมายของนโยบาย

นักวิชาการได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของนโยบายไว้เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วพบว่า ความหมายหรือคำจำกัดความเหล่านั้นคล้ายคลึงกัน เช่น

ไฮมานน์ และสกอตต์ (Haimann & Scott, 1994, 65) กล่าวว่านโยบาย คือ ขอบเขตของเหตุผลที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ

กรีนวูด (Greenwood, 1995, 222) กล่าวว่านโยบาย หมายถึง การตัดสินใจขั้นต้นอย่างกว้าง ๆ จากข้อมูลทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

พิฟฟ์เนอร์ (Pfiffner, 2005, 3) ได้ให้ความหมายของนโยบายไว้ว่า เป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานดำเนินไปโดยมีเสถียรภาพ (stability) มีความสอดคล้องกัน (consistency) มีมาตรฐานหรือเอกรูปเดียวกัน (uniformity) และมีความต่อเนื่องกัน (continuity)

* ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ประชุม รอดประเสริฐ (2539, 14-15) ได้ให้ความหมายของนโยบายว่า เป็นกรอบสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารในลักษณะแสดงให้เห็นถึงวิถีทางและผลแห่งการดำเนินงาน นโยบายที่ดียอมทำให้การตัดสินใจถูกต้องและติดตามไปด้วย นโยบายที่ดียอมทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดย

ก. ช่วยสนับสนุนให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง

ข. เป็นการควบคุมขั้นพื้นฐานของการบริหารงาน

ค. ทำให้เกิดความแน่นอนและการประสานงานในการปฏิบัติงาน

ง. ช่วยลดเวลาที่ต้องใช้ในการตัดสินใจ

จากการให้ความหมายหรือคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่านโยบาย หมายถึง อูบายหรือกลเม็ดที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายของส่วนรวมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างเหมาะสมที่สุด

ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย

ดลูไฮ และลินด์ (Dluhy & Lind, 1967, 82-89) และประชุม รอดประเสริฐ (2539, 46-58) ได้จำแนกกระบวนการในการกำหนดนโยบายออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดที่ควรแก่การพิจารณาพอสังเขปดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การวิจัยและการวิเคราะห์นโยบาย (policy research and analysis) ซึ่งการกำหนดนโยบายไม่ว่าจะเป็นการกำหนดโดยบุคคลหรือคณะบุคคล ย่อมต้องอาศัยข้อมูล เอกสาร และข่าวสารต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นงานขั้นแรกของผู้ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายก็คือ การเก็บ

รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะต้องกระทำอย่างมีระบบและมีความชำนาญ แล้วนำข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ เหล่านั้นทำการวิเคราะห์วิจัยเพื่อแยกเอาเฉพาะข้อมูลและเอกสารที่ใช้ได้ (valid information) มาเก็บรวบรวมไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้นควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ อันจะนำมาซึ่งโอกาสแห่งความสำเร็จในการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ ฉะนั้นกิจกรรมอันสำคัญในการวิเคราะห์และวิจัยนโยบาย น่าจะประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมายของนโยบาย การประมาณภาวการณ์ที่จะเกิดขึ้น และการใช้ทฤษฎีและหลักการทางทฤษฎีเพื่อช่วยในการอธิบายให้เข้าใจถึงกลวิธีในการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์นโยบายมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อเสนอทางเลือกในการตัดสินใจ และเพื่อเป็นการค้นหาทางเลือกที่ดีที่สุด หรือปรับปรุงทางเลือกบางแนวทางสำหรับใช้กำหนดนโยบาย

ขั้นตอนที่ 2 : การพัฒนาและกำหนดโครงสร้าง

นโยบาย (policy development and structuring) เมื่อข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ถูกรวบรวมโดยการวิเคราะห์วิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วนพอสมควรแล้ว ขั้นตอนต่อไปของการกำหนดนโยบายก็คือ การแตกเป้าหมายของนโยบายออกเป็นโครงการย่อย ๆ ให้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้นว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และใครจะเป็นผู้ทำ โดยการนำเอาข้อมูลที่มีอยู่และมีความเกี่ยวพันมาปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละโครงการ สิ่งที่ต้องจัดทำนโยบายจะต้องคำนึงในการพัฒนา และกำหนดโครงสร้างนโยบายมีหลายประการ คือ

1. การได้รับสนับสนุนจากบุคคล และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ผู้มีอิทธิพลภายในหน่วยงาน กฎระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ หากไม่คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้แล้วนโยบายที่กำหนดขึ้น

อาจเป็นนโยบายที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ฉะนั้นในบางครั้งผู้กำหนดนโยบายอาจจะต้องพัฒนา นโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล หรือให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

2. ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นเครื่องกีดขวางความคิดริเริ่มที่จะใช้สำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ ตามเป้าหมายของนโยบาย

อย่างไรก็ดีการพัฒนา นโยบายนอกจากจะคำนึงถึงสิ่งดังกล่าวข้างต้น ก็ยังจะมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่จะมีส่วนซ่อมเสริมและปรุงแต่งให้นโยบายมีการพัฒนาไปอย่างสมบูรณ์และถูกต้อง โดยอมรรักษาสัตย์ (2522, 12-14) ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักวิชาเทคนิคปฏิบัติ อุปกรณ์ สถาบันและองค์กร รวมทั้งบุคคลมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการจัดโครงสร้างของนโยบายเป็นอย่างมาก

ขั้นตอนที่ 3 : การเสนอใช้และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy purveyance and implementation)
แม้ว่าโครงการย่อยต่าง ๆ ของนโยบายจะได้รับการยอมรับและได้รับการสนับสนุนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถประกันได้ว่าโครงการเหล่านั้นจะได้รับการนำไปใช้ได้อย่างเป็นผลสำเร็จ เพราะอาจมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายขณะที่ใช้นโยบายนั้น ซึ่งการนำนโยบายไปใช้หรือนำไปปฏิบัติ นั้น มีขั้นตอนและมีสิ่ง ที่นำไปปฏิบัติ จะต้องคำนึงถึงหลายประการดังนี้คือ

1. จะต้องคำนึงถึงกำลังคน ที่จะใช้หรือปฏิบัติในแต่ละโครงการย่อยของนโยบาย กล่าวคือ จะต้องคำนึงถึงว่าจะใช้คนอย่างไร ต้องการคนเพิ่มหรือไม่ คนเหล่านั้นควรจะได้รับฝึกฝนอบรมมาอย่างไร และหากว่าโครงการที่จะนำไปปฏิบัติเป็นโครงการใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนก็มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งหน่วยงาน และจัดกำลังคนใหม่ การกระทำกิจการใด ๆ จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีหรือไม่

ขึ้นอยู่กับกำลังคนและหน่วยงานหรือองค์กรเป็นสำคัญ

2. จะต้องคำนึงถึงแหล่งสนับสนุนทั้งทางด้านทุนทรัพย์ที่เป็นเงินและที่เป็นกำลังงาน ในลักษณะที่ว่ากำลังเงินและกำลังงานนั้นจะได้จากแหล่งใดบ้าง โครงการแต่ละโครงการจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนเท่าใด มีวิธีการใช้เงินหรือทางเลือกในการใช้เงินอย่างไรบ้าง

3. จะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสถาบันหน่วยงาน และกลุ่มผู้สนใจจากภายนอกด้วย การนำนโยบายไปใช้ หรือการบริหารโครงการใดโครงการหนึ่งย่อมจะไม่ประสบความสำเร็จหากผู้บริหารนโยบายไม่ยอมติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ผู้บริหารนโยบายที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีใจกว้างโดยจะต้องยอมรับความคิดเห็นต่าง ๆ จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลภายนอก และจะต้องพยายามให้หน่วยงานอื่น ๆ สนับสนุนร่วมมือกับนโยบายหรือโครงการที่ได้กำหนดไว้

4. จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่ได้รับการบริการจากโครงการหรือนโยบายหรือไม่ และสิ่งที่บุคคลเหล่านั้นได้รับมีความเป็นจริงเพียงใด หรือตรงกับความต้องการของบุคคลเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 4 : การประมาณการและการประเมินผลนโยบาย (policy assessment and evaluation) การประเมินผลนโยบายเป็นกระบวนการที่ต้องการค้นหาว่าโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำนั้นได้ผลสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือโครงการนั้นดำเนินการไปได้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง โดยสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์คุณค่าและราคา (cost-benefit analysis) การวิเคราะห์ระบบ (system analysis) และการวิเคราะห์งบประมาณโครงการ (program budgeting)

ความหมายของการวิจัยเชิงนโยบาย

การวิจัยเชิงนโยบาย เป็นการวิจัยที่มุ่งกำหนดแนวทางการดำเนินการของแต่ละสถาบันหรือหน่วยงานจากปัจจุบันไปสู่อนาคต เพื่อมุ่งหวังให้การตัดสินใจในการดำเนินการดังกล่าวมีความถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้มากที่สุด

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงนโยบาย

การวิจัยเชิงนโยบาย มีหลักการสำคัญตามทีอรรถพร จินะวัฒน์ (2550, 4-4) ได้อธิบายไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงนโยบาย เริ่มต้นจากปัญหาทางสังคมแล้วเปลี่ยนไปเป็นปัญหาของการวิจัย ต้องอาศัยความเข้าใจในขอบเขตของนโยบายและความชำนาญในระเบียบวิธีวิจัย ก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ และผลของการวิจัยจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายในที่สุด

2. การวิจัยเชิงนโยบาย ศึกษาได้ใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาตัวนโยบาย ศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ และศึกษาผลของนโยบาย

3. การศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย จะสนใจในประเด็นต่อไปนี้

3.1 นโยบายเกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมจึงมีนโยบายนี้

3.2 ผลของนโยบายยาวนานแค่ไหน

3.3 เคยมีการปรับนโยบายหรือไม่ มีการปรับเมื่อไร และทำไมจึงปรับ

3.4 ทศนคติในปัจจุบันที่มีต่อนโยบาย

3.5 การเปรียบเทียบนโยบายที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

3.6 ข้อดีและข้อเสียของนโยบาย

4. การวิจัยเชิงนโยบาย จะต้องพิจารณาด้วยว่านโยบายไม่ใช่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทันทีทันใด แต่เกิด

จากวิวัฒนาการของการสังคม ดังนั้นจึงมีลักษณะของกระบวนการที่ต่อเนื่อง และทำให้ต้องอาศัยคณณนักวิจัยจากสาขาวิชา ทำให้การทำงานยากขึ้น

5. การวิจัยเชิงนโยบาย มักจะสนใจตัวแปรที่ผู้เ้า่านาจตัดสินใจจะสามารถควบคุมได้บ้าง และเป็นการวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้โดยตรง

การวิเคราะห์และวิจัยนโยบาย เป็นแนวทางและระเบียบวิธีการในการสร้างและระบุทางเลือกแนวทางการปฏิบัติอันเหมาะสมให้กับนโยบายใด ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนหรือเป็นวิธีการในการพิสูจน์เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการกำหนดนโยบาย โดยดรอร์ (Yehezkel Dror, 1971, 3) ได้เสนอแนวคิด 4 ประการ สำหรับเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจัยนโยบาย คือ

1. การสำรวจค่านิยม (value exploration) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยรวมถึงข้อโต้แย้ง (issues) ต่าง ๆ ที่กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่สนใจหรือละเลยไม่สนใจ

2. การกำหนดสมมุติฐานในเชิงปฏิบัติ (operation code assumptions) หมายถึงความสามารถที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าถึงพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม การคาดการณ์พฤติกรรมต่างๆของสังคมภายใต้สมมุติฐานหลายชนิดได้อย่างถูกต้องล่วงหน้า ย่อมจะช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่ดีกว่าและถูกต้องกว่า

3. ความเป็นได้ทางการเมือง (political feasibility) ซึ่งหมายถึงอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองที่จะช่วยสนับสนุนให้นโยบายได้รับการยอมรับ สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยสมเหตุสมผล

4. ขอบข่ายการวิเคราะห์นโยบาย (policy analysis network) หมายถึงการกระจายนโยบายออกเป็นโครงการย่อย แล้ววิเคราะห์แต่ละโครงการย่อยเหล่านั้นโดยอาศัยเครื่องช่วยต่าง ๆ เช่น ทศนวัสดุ

แผนภาพ แผนที่ ซึ่งการกำหนดขอบข่ายจะช่วยให้การวิเคราะห์นโยบายเป็นไปอย่างมีเหตุผล และได้ทางเลือกที่ดีอันจะทำให้โครงสร้างของนโยบายมีความแน่นอนและชัดเจน

นอกจากนั้นไลเดย์ (James Lyday, 1976, 99-109) ยังได้จำแนกกระบวนการในการวิเคราะห์วิจัยนโยบายออกเป็น 9 ขั้นตอน เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายที่ดีมีคุณภาพ คือ

1. ให้คำจำกัดความหรืออธิบายถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
 2. เก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการแน่นอนของปัญหาเหล่านั้น
 3. วิเคราะห์นโยบายที่จะกำหนดขึ้นโดยพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต
 4. ทำการทดลองและจัดทำโครงการตัวอย่างขึ้นเพื่อหาความเที่ยงตรงของโครงสร้างนโยบาย ตลอดจนค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์อันแท้จริงที่จะเกิดขึ้น
 5. ประเมินทางเลือกที่จะต้องใช้ในการกำหนดนโยบาย
 6. ร่างเป็นนโยบายโดยให้บุคคลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม
 7. กำหนดแนวทางในการบริหารโครงการของนโยบายที่ได้ร่างไว้
 8. กำหนดวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการประเมินนโยบาย
 9. ปรับปรุงนโยบายโดยอาศัยผลที่ได้จากการประเมินนโยบายนั้น
- จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์วิจัยนโยบาย คือ กระบวนการในการค้นหาแนวทางที่ดีที่เหมาะสมไว้เพื่อกำหนดนโยบายอันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติงาน

กระบวนการออกแบบการวิจัยเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยเชิงนโยบายต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เพียงพอที่จะพิจารณาทิศทางของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ จึงต้องศึกษาบริบทของการจัดทำนโยบายก่อน ได้แก่ ศึกษากระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การเลือกใช้กลไกของนโยบาย ได้แก่ เป็นกฎหมาย เป็นมาตรการในการควบคุม เป็นแรงจูงใจด้านงบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงกลุ่มคนที่มีส่วนในการตัดสินใจกำหนดนโยบายด้วย อีกทั้งต้องศึกษาถึงชนิดของแนวข้อเสนอนโยบายที่จะเป็นประโยชน์และเป็นไปได้ เพื่อช่วยในการประเมินทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาของผู้กำหนดนโยบายด้วย

กระบวนการออกแบบการวิจัยเชิงนโยบายมีขั้นตอนสำคัญที่เป็นขั้นตอนเฉพาะใน 5 ขั้นตอนหลัก ตามที่อรรถพร จินะวัฒน์ (2550, 4-6-7) ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดปัญหาการวิจัย โดยมีหลักการดังนี้
 - 1.1 เลือกปัญหาสังคม
 - 1.2 ระบุประเด็นที่สำคัญของนโยบาย
 - 1.3 วิเคราะห์ข้อกฎหมายในอดีตของประเด็นนโยบายนั้น
 - 1.4 ติดตามความก้าวหน้าในเรื่องนั้น ๆ จากงานวิจัยอื่น ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
 - 1.5 ศึกษาเกี่ยวกับสายงานของการตัดสินใจในองค์กร
 - 1.6 ร่างรูปแบบของกระบวนการจัดทำนโยบาย
 - 1.7 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.8 สังเคราะห์สารสนเทศที่ได้รับ
 2. กำหนดขอบเขตของปัญหา
- เมื่อทราบถึงประเด็นปัญหาในการวิจัยแล้ว งานในขั้นต่อไป คือ การกำหนดขอบเขตของ

ปัญหา ซึ่งเป็นการจัดทำปัญหาการวิจัยมีความเฉพาะเจาะจง โดยมีหลักการในการดำเนินการดังนี้

2.1 ตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบที่คาดหวัง

2.2 เลือกแง่มุมของปัญหาสังคม ซึ่งถ้าลักษณะของแง่มุมเป็นพหุมิติ ผลของการวิจัยจะมีคุณค่าและมีประโยชน์มากขึ้น

2.3 ระบุตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

2.4 จัดทำปัญหาการวิจัย

3. กำหนดวิธีการและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นขั้นตอนการให้นิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร การกำหนดระเบียบวิธีในการศึกษา โดยเลือกระเบียบวิธีที่เหมาะสมกับปัญหา ควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนในระหว่างการดำเนินการวิจัยได้ มีการเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณด้วย อีกทั้งแผนการวิจัยต้องมีความตรง ตอบสนองต่อผู้ที่ต้องการใช้ และมีศักยภาพต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

4. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

เป็นส่วนที่แตกต่างไปจากการวิจัยประเภทอื่น ๆ คือ การวิจัยเชิงนโยบายจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของการวิจัย โดยมีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึงผู้ที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือคุณลักษณะขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ๆ เช่น เสนอแนะให้ความเห็นถึงจำนวนทรัพยากรที่ผู้รับผิดชอบสามารถนำไปใช้ได้ ความสามารถของผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารทรัพยากรเหล่านั้น โครงสร้างขององค์กรในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ กลไกที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นต้น

4.2 การคาดการณ์ถึงศักยภาพของข้อเสนอแนะ เช่น ผลที่พึงใจและไม่พึงใจในข้อเสนอแนะ ผลกระทบของข้อเสนอแนะที่มีต่อนโยบาย ผลที่เกิดขึ้นหากข้อเสนอแนะไม่ถูกนำไปใช้เป็นต้น

4.3 การคาดการณ์ความน่าจะเป็นในการนำไปปฏิบัติ เป็นการพิจารณาถึงโครงสร้างทางอำนาจของผู้รับผิดชอบ และโครงสร้างขององค์กรที่จะสามารถนำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติ การนำข้อเสนอแนะไปใช้นั้นขึ้นอยู่กับสารสนเทศที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้เป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องพิจารณาในเรื่องของเวลาและความน่าจะเป็นในการตัดสินใจเป็นหลักใหญ่

4.4 การเตรียมข้อเสนอแนะในขั้นสุดท้าย เป็นหัวข้อสำคัญที่สุดของการพิจารณาความเป็นไปได้ และปรับปรุงข้อเสนอแนะที่เหมาะสมหลังจากได้วิเคราะห์และคาดการณ์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างดีแล้ว

5. การติดต่อสื่อสารระหว่างนักวิจัยและผู้กำหนดนโยบาย

การติดต่อสื่อสารนี้จะเป็นประเด็นที่อยู่นอกเหนือจากกระบวนการออกแบบการวิจัยทั่วไป อาจจะกล่าวได้ว่าไม่น่าอยู่ในขั้นตอนของการวิจัยก็น่าจะได้ แต่ก็ยังเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะการวิจัยเชิงนโยบายเน้นการมุ่งนำเสนอสารสนเทศไปให้ผู้จัดทำนโยบาย หรือผู้กำหนดนโยบายไปดำเนินการให้เกิดเป็นนโยบายในที่สุด ซึ่งการติดต่อสื่อสารระหว่างนักวิจัยและผู้กำหนดนโยบายเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก และเพื่อลดความยุ่งยากให้เหลือน้อยที่สุด จึงมีแนวทางในการติดต่อสื่อสารดังนี้

5.1 การติดต่อต้องมีตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

5.2 ควรจะต้องติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ที่
จะใช้ผลการวิจัย เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยให้ขยายวง
กว้างออกไป

5.3 การติดต่อทางวาจาจะให้ผลมากกว่า
การเขียน เพราะผู้กำหนดนโยบายไม่มีเวลาจะอ่าน
รายงานฉบับยาว ๆ การเสนอทางวาจาทำให้ผู้
กำหนดนโยบายสามารถจับประเด็นได้อย่างรวดเร็ว
ขึ้น

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยเชิง นโยบาย

การวิจัยเชิงนโยบาย จัดได้ว่าเป็นเครื่องมือ
ของการบริหารองค์กรที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถ
ค้นหาข้อเท็จจริงและแนวคิด มาประกอบการ
พิจารณากำหนดนโยบายการบริหารได้อย่างมี
ประสิทธิผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
ผลการวิจัยเชิงนโยบายจะช่วยให้พิจารณาได้ว่านโยบาย
ต่าง ๆ มีความถูกต้องแน่นอน และเหมาะสม
สอดคล้องกับความเป็นจริง มีความเป็นไปได้สำหรับ
การดำเนินการหรือไม่ เมื่อดำเนินการไปแล้วผลที่
ได้จะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
อย่างไร

ปัญหาในการทำวิจัยเชิงนโยบาย

ปัญหานี้เป็นความรู้จากการที่ได้พูดคุยกับ
นักวิจัยเชิงนโยบาย พอสรุปได้ดังนี้

1. ใน การ ทำ วิจัย เชิง นโยบาย นั้น
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำนโยบายมักจะถูกมองว่าไม่
สามารถนำไปปฏิบัติได้ ฟังดูดีแต่ปฏิบัติไม่ได้ ใน
บางครั้งคำวิพากษ์วิจารณ์เช่นนี้ก็มีส่วนจริง คือ
นักวิจัยไม่เคยปฏิบัติและไม่รู้ว่าเขาทำกันอย่างไร
ดังนั้นนักวิจัย ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติ ควรจะได้
สื่อสารและทำความเข้าใจต่อกันให้มากขึ้น นักวิจัย

ควรได้ไปศึกษาหรือทำงานประจำอยู่ที่หน่วยงานนั้น
เป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร

2. นักวิจัยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้
เพราะบางครั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติจะต้อง
ระมัดระวังในการให้เอกสาร ข้อมูล แก่
บุคคลภายนอก ซึ่งนักวิจัยจะต้องสื่อสาร สร้างความ
เข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจ
ใจกับบุคลากรขององค์กรนั้น ๆ ให้ได้

3. บทบาทของนักวิจัยเชิงนโยบายควรจะ
ดำเนินการอย่างไร แลไหน ซึ่งนโยบายต่าง ๆ มักจะ
มีทางเลือกในการปฏิบัติที่หลากหลายขึ้นอยู่ว่าจะให้
น้ำหนักเป้าหมายอะไรมากกว่ากัน ข้อเสนอแนะ
ของการวิจัยเชิงนโยบายควรมีขอบเขตกว้างขวาง
เพียงใดจึงจะเหมาะสม

4. นักวิจัยขาดความใส่ใจ มุ่งมั่น อย่าง
ต่อเนื่องในเรื่องที่ศึกษา การวิจัยเชิงนโยบายต้องการ
นักวิจัยที่ดำเนินงานในประเด็นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง
ใจรัก มีความผูกพัน และมีความสุข ที่จะทำงานวิจัย
เชิงนโยบาย

สรุป

การวิจัยเชิงนโยบายเป็นการวิจัยที่มี
วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายหรือแนว
ทางการดำเนินงานของแต่ละองค์กร ผลจากการวิจัย
จะได้ใช้เป็นสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในเชิง
นโยบายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้
มากที่สุด โดยการวิจัยเชิงนโยบายสามารถศึกษาได้
ใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาตัวนโยบาย ศึกษาการนำ
นโยบายไปปฏิบัติ และศึกษาผลของนโยบาย ซึ่ง
กระบวนการออกแบบการวิจัยเชิงนโยบายนั้นมี
ลักษณะเฉพาะอยู่ 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดปัญหา
การวิจัย การกำหนดขอบเขตของปัญหา การกำหนด
วิธีการและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการติดต่อสื่อสาร
ระหว่างนักวิจัยกับผู้กำหนดนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

ประชุม รอดประเสริฐ. (2539). **นโยบายและการ**

วางแผน:หลักการทฤษฎี. กรุงเทพฯ :เนติกุล
ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2549). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการ**
บริหารการศึกษา. สกลนคร : สำนักงาน
โครงการบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหาร
การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ เทียนพุด. (2532). **การ**
วิจัยเชิงนโยบาย : รูปแบบใหม่ของการ
กำหนดอนาคต. กรุงเทพฯ : สมาคมการวิจัย
ทางสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

สุรางคนา มั่นยานนท์. (2538). **การวิเคราะห์**
กระบวนการนโยบายมัธยมศึกษาด้าน
การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539).วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหาร
การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมร รักษาสัตย์. (2522). **การพัฒนานโยบาย :**
เอกสารการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.

อรรณพ จินะวัฒน์. (2550). **ประเด็นสาระหลักที่ 4**
การออกแบบการวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัย
สถาบัน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. ใน
คณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชา
ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง (บก.), แนวการศึกษาชุด
วิชาระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

Dluhy,M.J. & Lind R.R. (1967). “ Skill Phases in
the Policy Process”. in John E. Tropman,
and et.al. (eds.) **Strategic Perspectives on**
Social Policy. New York : Pergamon, pp.
82-89.

Dror, Y. (1971). **Ventures in Policy Sciences :**
Concepts and Applications. New York :
American Elsevier.

Greenwood, W.T. (1995). **Management and**
Organizational Behavior : An
Interdisciplinary Approach. Ohio :
South-Western.

Haimann, T. & Scott, W.G. (1994). **Management in**
the Modern Organization. Massachusetts
: Houghton.

Lyday, M.J. (1967). “An Advocate’s Process
Outline for Policy Analysis : The Case
of Welfare Reform”. in John E.
Tropman, and et.al. (eds.) **Strategic**
Perspectives on Social Policy. New
York : Pergamon, pp. 99-109.

Majchrzah, A. (1984). **Methods for Policy**
Research . London : Sage.

Pfiffner, J.M. (1995). **Policy and Bureaucracy**.
New Jersey : Van Nostrand.

Putt, A.D. & Springer, J.F. (1989). **Policy**
Research : Concepts, Methods and
Applications. New Jersey : Prentice -
Hall.